

rechter schrijft terug

Jan van der Does

Duiding van dossier

Een dossier is een geschiedwerk, een verslag van bluffen en paaien, van kleinzieligheid en het grote gebaar. Er wordt schriftelijk bevestigd, en er wordt akte gevraagd. Er wordt vastgesteld dat iets weggehouden is, doorgaans met spijt, en er worden stukken toegezonden, uitdrukkelijk ter toevoeging. Er worden termijnen scherp gesteld, en er worden rechtsmaatregelen aangekondigd, meestal met leedwezen, en met een duidelijke mededeling van wie de kosten onvermijdelijk zal dragen. Elk stukje tekst is een momentopname, en de hele verzameling van die momentopnamen heet dossier. Het is de heilige schrift van het ritueel ter zitting.

De advocaten zijn apostel en priester tegelijk. Als apostel leveren ze hun teksten die uiteraard voor zichzelf spreken, en als priester becommentariëren ze de bundel die uiteindelijk is ontstaan. De advocaat is meegegroeid met het dossier, en heeft daarin zijn eigen geschiedenis. Hij voelt zich erin thuis als in zijn eigen werkkamer. Hij heeft perioden gehad van irritatie, verrassing, leedvermaak en wat al niet. En al die stemmingen hebben mede de toon bepaald.

De rechter heeft de dag vóór de zitting het dossier voor het eerst geopend.

Het is niet onbelangrijk om deze tegenstelling onder ogen te zien. De rechter leest in een paar uur een hele verzameling teksten, die soms in een moeizaam proces van jaren is ontstaan. Hij heeft lang niet altijd inzicht in de luimen en de lusten die in een bepaalde periode de sfeer hebben bepaald, of verziekt. En soms vermoedt een rechter een algehele noemer die alles bij elkaar houdt, terwijl die eigenlijk maar een toevaligheid is.

Een advocaat zou vóór de zitting het dossier moeten bekijken met het oog van een argeloze nieuwkomer, zoals hij tevoren zijn huis bekijkt als hij gasten krijgt. Is het allemaal wel toonbaar? Het zijn soms de kleine dingen die het hem doen. Neem de wijze waarop beslisambtenaren kunnen worden toegesproken. 'Nu gaat u toch niet weer een jaar wachten met het nemen van een beslissing.' Of ook wel andersom: 'En u gaat toch niet vertonen dat u onmiddellijk een beslissing neemt.' Een beetje bitsig, alsof die ambtenaren onhandelbare kinderen zijn, en daarnaast ook nog leep, listig, achterbaks en lui. Ik heb de indruk dat jongere advocaten eerder deze toon kiezen dan oudere, en binnen die groep vrouwen eerder dan mannen. Maar in hoeverre is die toon kenmerkend?

Een paar maanden geleden bleek de correspondentie van een advocaat met zijn cliënt in het dossier van de IND terecht te zijn gekomen. Het bleef onopgehelderd hoe dit was gebeurd. De advocaat had een hard hoofd in het welslagen van de hele onderneming, dat was wel duidelijk. Maar het was een feest om te lezen met welke mengeling van distantie en betrokkenheid hij de kansen aan de rechtzoekende uiteenzette. Het was zo subtiel geformuleerd, zakelijk zonder franje, en tegelijkertijd met een zweem van vriendschap, dat hem alleen al daarom het gelijk was gegund.

Zijn huis kan de advocaat met enige veranderingen toonbaar maken. Een dossier valt niet te veranderen. Maar hij kan wel in het pleidooi de eindredactie ter hand nemen, misverstanden raden en wegnemen, bepaalde wendingen toelichten, en een harde toon verklaren.

Een advocaat zou het dossier vlak voor de zitting kunnen bestuderen zoals een fotograaf een lichtbeeld bekijkt voordat hij dit op papier afdrukt. Er kan veel bereikt worden door het aanpakken van kleur, contrast, helderheid en scherpte. De foto blijft dezelfde, maar hij toont net even overtuigender.